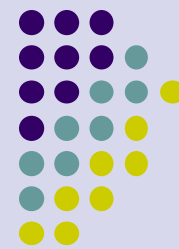

Prevence hospodářské kriminality 9

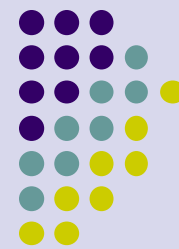
Trestní odpovědnost
právnických osob

JUDr. František Púry, Ph.D.
Nejvyšší soud
CEVRO Institut, KVPVS

Nutnost zavedení TOPO

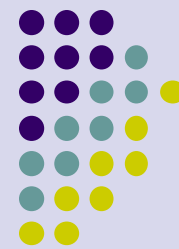
- Mezinárodní závazky České republiky
 - některé novější smlouvy OSN
 - další smlouvy a dokumenty
 - právo Evropské unie
- Potřeba postihovat všechny možné způsoby páčání určitých typů kriminality, a to i prostřednictvím právnických osob
- Požadavky na mezinárodní spolupráci
- Jde zejména o preventivní působení na PO

Nutnost zavedení TOPO

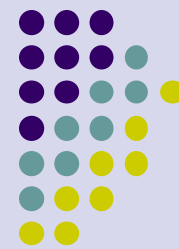
- Není nezbytné a výslovně se nepožaduje, aby šlo o pravou trestní odpovědnost
- Je však třeba právnickým osobám (PO) ukládat sankce, které jsou
 - účinné přiměřené a odrazující
- Může jít o sankce
 - trestní, správní nebo civilní
- Je ovšem nezbytné zajistit splnění všech požadavků včetně procesních záruk PO
- S ohledem na tehdejší stav správního trestání byla u nás zvolena **pravá trestní odpovědnost** PO

Zákon o TOPO

- Zákon **č. 418/2011 Sb.** (ve zkratce „ZTOPO“)
- Doprovodný zákon č. 420/2011 Sb. novelizující řadu dalších zákonů
- Subsidiární uplatnění trestního zákoníku a trestního řádu a zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (§ 1 odst. 2 ZTOPO)
 - tam, kde ZTOPO nemá zvláštní úpravu a kde to nevyklučuje povaha PO, použije se trestní zákoník a trestní řád
- Inspirace některými cizími úpravami, návaznost na neschválený návrh z roku 2004
- Souvislost i s určitými mezinárodními projekty
 - např. Corpus Iuris (čl. 13)

Zákon o TOPO

- Má celkem 5 základních částí a v 6. části stanovenou účinnost od 1. 1. 2012
- **Základní části** (obsah) zákona
 - obecná ustanovení (§ 1 až § 6)
 - základy trestní odpovědnosti PO (§ 7 až § 13)
 - tresty a ochranná opatření (§ 14 až § 27)
 - zvláštní ustanovení o řízení proti PO (§ 28 až § 41)
 - zvláštní ustanovení o právním styku s cizinou (původně § 42 až § 47, nyní jen § 42)
- Zatím dalších 11 novel ZTOPO
 - podstatná je novela provedená zákonem č. 183/2016 Sb.

Obecná ustanovení ZTOPO

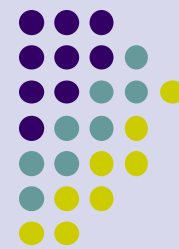
- Předmět úpravy a vztah k jiným zákonům
 - TZ a TŘ se použijí, pokud ZTOPO nestanoví jinak a není-li to vyloučeno povahou PO
- Místní působnost zákona o TOPO
- Vyloučení trestní odpovědnosti některých PO za trestný čin (§ 6 ZTOPO)
 - Česká republika
 - územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci
- Jejich majetková účast na jiných PO nevyklučuje trestní odpovědnost těchto PO
 - např. státních akciových společností

Základy tr. odpovědnosti PO

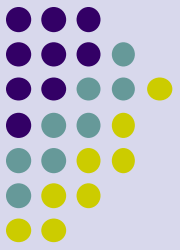
- Trestní odpovědnost mohou nést právnické osoby (s výjimkou podle § 6 odst. 1 ZTOPO)
 - působící v oblasti **soukromého práva** (např. obchodní společnosti a družstva) i **veřejného práva** (např. zdravotní pojišťovny, veřejné vysoké školy)
 - se sídlem **v České republice i v cizině**
 - **podnikající i nepodnikající** PO
- Trestní odpovědnost nese též
 - právnická osoba, která vznikla, ale soud rozhodl o její neplatnosti
 - právní nástupce právnické osoby, která spáchala tr. čin

Základy tr. odpovědnosti PO

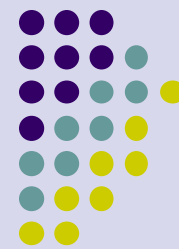
- S účinností od 1. 12. 2016 odpovídá PO podle § 7 ZTOPO
 - **za všechny** trestné činy kromě těch, které jsou zde výslovně a taxativně vyjmenované
 - při posuzování, o jaký trestný čin jde, se vychází ze zvláštní části **trestního zákoníku** (nikoli ze ZTOPO)
 - PO může spáchat všechny trestné činy proti majetku a téměř všechny hospodářské (mimo trestného činu podle § 248 odst. 2 TZ)

Základy tr. odpovědnosti PO

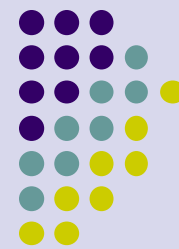

- Trestní odpovědnost PO je založena na
 - **jednání** určité **fyzické osoby** v rámci PO
 - **příčitatelnosti** tohoto jednání právnické osobě
 - neomezení trestní odpovědnosti PO tím, že nebyla zjištěna konkrétní jednající fyzická osoba nebo že tato není trestně odpovědná
 - tom, že je možné uplatnění trestní odpovědnosti vůči fyzické osobě, která nevyklučuje trestní odpovědnost právnické osoby, a naopak
- Nejde o kolektivní trestní odpovědnost všech členů (společníků, zaměstnanců) trestně odpovědné PO

Trestný čin PO

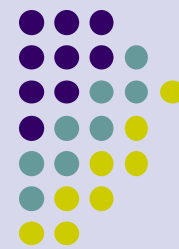

- **Trestným činem** PO je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal(a)-li tak
 - **statutární orgán** nebo jeho člen anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci PO, která je oprávněna jednat jménem PO nebo za ni
 - osoba **ve vedoucím postavení** v rámci PO, která u této PO vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není v předchozím postavení
 - ten, kdo vykonává **rozhodující vliv** na řízení PO, jestliže jeho jednání je alespoň jednou z podmínek pro vznik následku trestného činu
 - **zaměstnanec** nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů (i když nejde o předchozí kategorie osob)

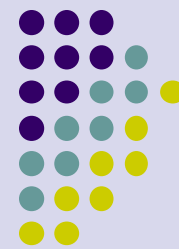
Přičitatelnost trestného činu PO

- Spáchání trestného činu lze **přičítat právnické osobě**, jestliže tento čin byl spáchán
 - jednáním **orgánů PO** nebo **jiných osob** uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO – bez dalšího
 - **zaměstnancem** PO při plnění pracovních úkolů, a to
 - když jednal na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů PO nebo dalších osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO, nebo
 - jestliže orgány PO či další osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO neprovedly potřebná opatření, zejména kontrolu nad podřízenými zaměstnanci, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků trestného činu

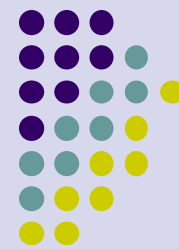
Přičitatelnost trestného činu PO

- Trestní odpovědnosti PO nebrání, **nebyla-li zjištěna** konkrétní fyzická osoba, která jednala způsobem podle § 8 odst. 1, 2 ZTOPO
- Ustanovení § 8 odst. 1, 2 ZTOPO se použijí i tehdy, když
 - k jednání došlo před vznikem PO
 - PO vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti PO
 - právní úkon zakládající oprávnění jednat za PO je neplatný nebo neúčinný
 - jednající fyzická osoba není trestně odpovědná za spáchaný trestný čin
- Možnost **zproštění se** odpovědnosti podle § 8 odst. 5 ZTOPO
 - vynaložila-li PO veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby zabránila spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 ZTOPO
 - význam tzv. compliance programů

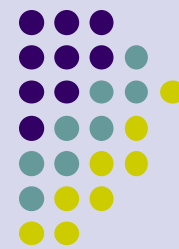
Další otázky trestní odpovědnosti

- PO může být (§ 9 ZTOPO):
 - pachatelem trestného činu
 - jeho spolupachatelem nebo
 - účastníkem na trestném činu jiného
- Trestní odpovědnost PO (§ 10 ZTOPO)
 - přechází na všechny její právní nástupce
 - může být i více takových právních nástupců
- Trestní odpovědnosti PO zaniká (resp. nevzniká)
 - účinnou lítostí (§ 11 ZTOPO)
 - promlčením trestní odpovědnosti (§ 12 a § 13 ZTOPO)
 - zvláštním důvodem zproštění podle § 8 odst. 5 ZTOPO

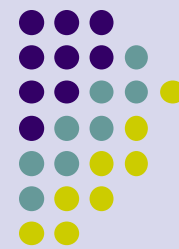
Sankce ukládané PO za tr. činy

- **Tresty** (§ 16 až § 23 ZTOPO)
 - druhy trestů vyjmenované taxativně v § 15 odst. 1 ZTOPO
 - lze uložit i více druhů vedle sebe (s výjimkami podle § 15 odst. 3 ZTOPO)
 - zánik výkonu trestu promlčením (§ 24 a § 25 ZTOPO)
- **Ochranná opatření**
 - zabrání věci (§ 26 ZTOPO)
 - zabrání části majetku (§ 26a ZTOPO)
 - ukládají se za podmínek stanovených v § 101 a § 102a TZ
 - možnost zabrání náhradní hodnoty, spisů a zařízení (§ 102 a § 103 TZ)

Tresty ukládané PO za tr. činy

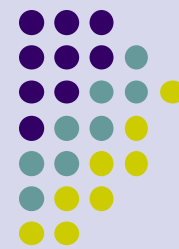
- **Druhy trestů** ukládaných PO:
 - zrušení právnické osoby (§ 16 ZTOPO)
 - propadnutí majetku (§ 17 ZTOPO)
 - peněžitý trest (§ 18 ZTOPO, § 68 TZ)
 - propadnutí věci (§ 19 ZTOPO, § 70 až § 72 TZ)
 - zákaz činnosti (§ 20 ZTOPO, § 73 a § 74 TZ)
 - zákaz držení a chovu zvířat (§ 20a ZTOPO)
 - zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO)
 - zákaz přijímání dotací a subvencí (§ 22 ZTOPO)
 - uveřejnění rozsudku (§ 23 ZTOPO)

Tresty ukládané PO za tr. činy

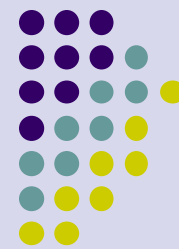
- Tresty **stejně** jako u fyzických osob:
 - propadnutí majetku
 - peněžitý trest
 - propadnutí věci
 - zákaz činnosti
 - zákaz držení a chovu zvířat
- Tresty ukládané **jen právnickým** osobám:
 - zrušení právnické osoby
 - zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži
 - zákaz přijímání dotací a subvencí
 - uveřejnění rozsudku

Zrušení právnické osoby

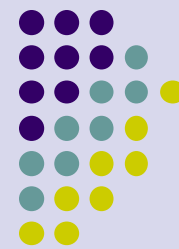
- Nejprísnejší druh trestu, jen PO se sídlem v ČR
- Lze ho uložit, pokud činnost PO spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného(ých) činu(ů)
- Nelze ho uložit, vylučuje-li to povaha PO
- Některá omezení pro uložení tohoto trestu u bank, dalších finančních institucí a komoditní burzy
- Po právní moci rozsudku ukládajícího tento trest vstupuje PO do likvidace
- Jsou stanovena pravidla pro uspokojení závazků zrušené PO

Propadnutí majetku

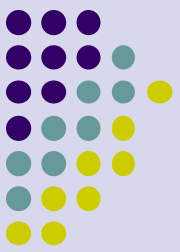

- Lze ho uložit ve dvou případech:
 - je-li PO odsouzena za zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3 TZ), jímž získala nebo se snažila získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch, nebo
 - bez těchto podmínek tam, kde trestní zákoník výslovně dovoluje jeho uložení za spáchaný zločin
- Postihuje celý majetek PO nebo určenou část
- Určitá omezení v možnosti uložení tohoto trestu u bank a jiných finančních institucí

Peněžitý trest

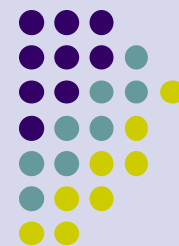
- Lze ho uložit za jakýkoli trestný čin PO
- **Denní sazba** od 1000 Kč do 2 000 000 Kč (§ 18 odst. 2 ZTOPO)
- **Počet** denních sazeb od 20 do 730 (§ 68 odst. 1 TZ)
- Rozpětí tedy od **20 000** do **1 460 000 000 Kč**
- Nutno zohlednit
 - majetkové poměry PO
 - uložení PT nesmí být na újmu práv poškozeného
- Omezena možnost uložení tohoto trestu u bank a jiných finančních institucí

Propadnutí věci

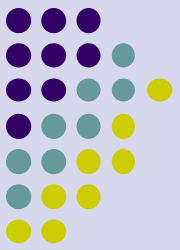
- Podle § 70 až § 72 TZ se uloží, pokud **věc**:
 - je bezprostředním výnosem z trestné činnosti (§ 70 odst. 1, 135b odst. 2 TZ)
 - je nástrojem trestné činnosti [§ 70 odst. 2 písm. a), § 135a TZ]
 - zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti, není-li zde nepoměr hodnot [§ 70 odst. 2 písm. b), § 135b odst. 3 TZ]
- Musí jít o věc **náležící PO** (pachateli – § 135 TZ)
- Lze uložit propadnutí náhradní hodnoty
 - byla-li věc, na niž by se trest vztahoval, zničena, zcizena apod. (§ 71 TZ)

Zákaz činnosti

- Lze ho uložit, byl-li trestný čin spáchán **v souvislosti** s určitou činností PO, ke které je třeba zvláštní oprávnění (povolení, koncese ...)
 - např. s podnikáním PO v určitém oboru
- Výměra trestu je od **1 roku** do **20 let**
- Omezení možnosti uložení u bank nebo jiných finančních institucí
- Možnost podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu (§ 22a ZTOPO)

Zákaz držení a chovu zvířat

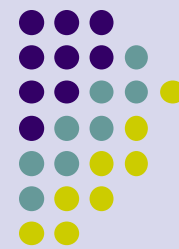

- Lze ho uložit, byl-li trestný čin spáchán **v souvislosti** s držením, chovem nebo péčí o zvíře
 - např. jde-li o tzv. nelegální množírnu určitých zvířat (psů, koček atd.)
- Výměra trestu je od **1 roku** do **20 let**
- Možnost podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu (§ 22a ZTOPO)

Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži

- Lze ho uložit, dopustila-li se PO trestného činu **v souvislosti** s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži
- Výměra na **1 rok** až **20 let**
- Po dobu výkonu tohoto trestu se PO zakazuje v soudem stanoveném rozsahu **uzavírat smlouvy** na plnění veřejných zakázek, **účastnit se** zadávacího řízení nebo veřejné soutěže podle jiných právních předpisů
 - např. podle zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů
- Možnost podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu (§ 22a ZTOPO)

Zákaz přijímání dotací a subvencí

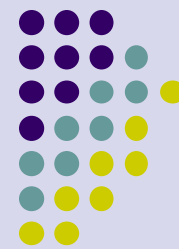
- Lze ho uložit, dopustila-li se PO trestného činu **v souvislosti** s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo s poskytováním nebo využíváním jakékoliv jiné veřejné podpory
- Výměra od **1 roku** do **20 let**
- Po dobu výkonu tohoto trestu se PO zakazuje v soudem stanoveném rozsahu **ucházet se** o veškeré dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv veřejné podpory podle jiných právních předpisů, jakož i **přijímat** takové dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv jiné veřejné podpory
- Možnost podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu (§ 22a ZTOPO)

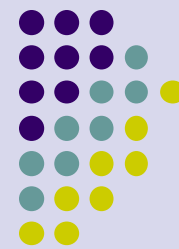
Uveřejnění rozsudku

- Může jít o dvě situace, kdy se uloží:
 - je-li třeba veřejnost seznámit s odsuzujícím rozsudkem, zejména vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu PO
 - vyžaduje-li to zájem na ochraně a bezpečnosti lidí nebo majetku, popřípadě společnosti
- **Soud** určí
 - druh veřejného sdělovacího prostředku, v němž má být rozsudek uveřejněn
 - rozsah jeho uveřejnění a
 - lhůtu určenou PO k uveřejnění rozsudku
- PO nechá **na své náklady** uveřejnit pravomocný odsuzující rozsudek nebo jeho vymezené části v určeném druhu veřejného sdělovacího prostředku
 - musí být uveřejněny údaje o obchodní firmě nebo názvu PO a jejím sídle
 - údaje jiných PO a FO musí být anonymizovány

Evidence odsouzení PO

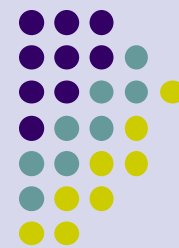

- Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů
- Každé odsouzení PO se **zapisuje do evidence** Rejstříku trestů
- Údaje z této evidence týkající se PO, které se uvádějí ve výpisu z evidence Rejstříku trestů, jsou veřejně přístupné
 - dostupné i na <https://eservice.po.rejtr.justice.cz>
- Údaje o odsouzení PO budou v této evidenci až do zániku účinků odsouzení (§ 27 ZTOPO), tj.
 - do konce výkonu některých trestů
 - do promnutí výkonu uloženého trestu nebo jeho zbytku nebo
 - do uplynutí doby promlčení výkonu trestu podle § 24 ZTOPO
 - 5 let až 30 let od pravomocného odsouzení podle druhu a výměry uloženého trestu

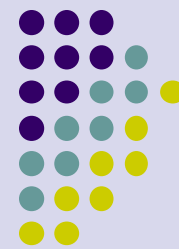
Zvláštnosti trestního řízení

- Odchytky od obecné úpravy podle trestního řádu, která se uplatní subsidiárně
 - není-li zvláštní úprava a nevylučuje-li to povaha PO, postupuje se v řízení proti ní podle TŘ
- V ZTOPO některé **zvláštnosti** týkající se řízení proti právnické osobě, včetně řízení vykonávacího
- Podobně jsou stanoveny jen drobné odchytky v právním styku s cizinou
 - jinak se použije zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů

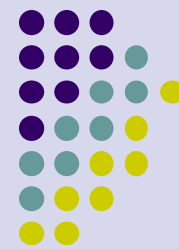
Zvláštnosti trestního řízení

- Místní příslušnost soudu
- Je možné společné řízení proti PO i FO
- Postup při zrušení, zániku a přeměně PO
- Zajišťovací opatření proti PO
- Provádění procesních úkonů za PO
- Obhajoba PO, předvolání, předvedení, pořádková pokuta, výslech a závěrečná řeč
- Vydání trestního příkazu proti PO
- Výkon specifických trestů ukládaných jen PO

Osoba obviněného v řízení proti PO

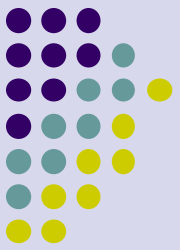
- Podle § 34 odst. 6 ZTOPO má **postavení obviněného** (obžalovaného) v řízení proti PO fyzická osoba, která je
 - oprávněna činit úkony za PO podle OSŘ (§ 34 odst. 1 ZTOPO); touto osobou je podle § 21 odst. 1 až 3 OSŘ
 - statutární orgán PO (jeho předseda, resp. pověřený člen)
 - zaměstnanec (člen) pověřený k tomu statutárním orgánem
 - vedoucí odštěpného závodu nebo jiné organizační složky
 - prokurista, může-li jednat samostatně
 - osoby podle zvláštního zákona (např. podle ZOK)
 - nucený správce nebo jím pověřený zaměstnanec
 - zmocněncem PO (§ 34 odst. 2 ZTOPO)
 - opatrovníkem PO (§ 34 odst. 5 ZTOPO)

Další zvláštnosti v řízení proti PO

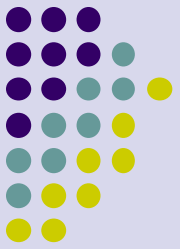
- Podle § 32 ZTOPO jsou **omezeny** možnosti zrušení, zániku a přeměny PO v době po zahájení trestního stíhání PO
- Podle § 33 ZTOPO lze uložit obviněné PO **zajišťovací opatření**
 - hrozí-li obava, že PO bude opakovat trestnou činnost, nebo ji dokoná [§ 67 písm. c) TŘ]
 - může jít o dvě zajišťovací opatření
 - dočasné pozastavení výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti
 - omezení v nakládání s majetkem PO
- Podle § 35 ZTOPO si obviněná PO může zvolit **obhájce**
 - nevztahují se však na ni ustanovení o nutné obhajobě

Příklady odsuzujících rozhodnutí proti PO ze soudní praxe

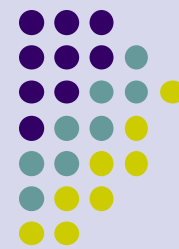
- Trestné činy dotačního podvodu podle § 212 TZ a poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 TZ
 - odsouzení spolku, za nějž jednala jeho předsedkyně
 - PO neoprávněně čerpala finanční prostředky na zaměstnance z dotace MPSV (z rozpočtu ČR i EU)
- Pomoc k trestnému činu úvěrového podvodu podle § 24 odst. 1 písm. c) a § 211 TZ
 - odsouzení společnosti s ručením omezeným, za kterou vystupoval její jednatel
 - PO vystavila nepravdivé potvrzení o zaměstnání a výši příjmů FO pro účely poskytnutí úvěru této FO od banky

Příklady odsuzujících rozhodnutí proti PO ze soudní praxe

- Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 TZ
 - odsouzení společnosti s ručením omezeným, za kterou vystupovali její jednatel a ředitel
 - PO neodváděla za své zaměstnance pojistné na zdravotní pojištění a na sociální zabezpečení
- Trestný čin podvodu podle § 209 TZ
 - odsouzení společnosti s ručením omezeným, za kterou jednala nezjištěná fyzická osoba v postavení jednatele nebo zaměstnance
 - PO po opravách a úpravách motorových vozidel pozměnila (snížila) vykazovaný stav ujetých kilometrů a poté je prodávala zájemcům za vyšší ceny, než jaké odpovídaly skutečnému stavu vozidel

Závěrem

- Zkratky
 - TZ: zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
 - TŘ: zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
 - ZTOPO: zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
 - PO: právnická osoba
 - FO: fyzická osoba